

«ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԴԻՏՈՐԴ» ՆԱԽԱՁԵՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ 2013 Թ. ՄԱՅԻՍԻ 5-Ի ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԴԻՏՈՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ 2013

ԻՐԱՎՈՒՆԷՐԻ
ԵՎՐՈՊԱ ՄԻՎՎՈՐՈՒՄ
Europe In Law Association

Հելսինկյան Բաղաքացիական Ասամբլեայի
Վանաձորի գրասենյակ

Երևանի ավագանու 2013 թ. մայիսի 5-ի ընտրությունների դիտորդական առաքելության

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն փաստաթուղթը մշակվել է «Քաղաքացի դիտորդ» նախաձեռնության կողմից՝ ԱՄՆ Ժողովրդավարության ազգային ֆոնդի, ԱՄՆ ՄՁԳ-ի աջակցությամբ Քաունթերփարթ ինթերնեշնլ Չայաստանի և Բաց հասարակության հիմնադրամներ – Չայաստանի աջակցության շնորհիվ իրականացված՝ Երևանի ավագանու 2013թ. մայիսի 5-ի ընտրությունների դիտարկման արդյունքում:

Հաշվետվության բովանդակությունը, արտահայտված տեսակետները և կարծիքները պատկանում են հեղինակներին՝ «Քաղաքացի դիտորդ» նախաձեռնության անդամներ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», «Իրավունքի Եվրոպա միավորում», «Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ» և «Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպություններին, և, հնարավոր է, որ չհամընկնեն շնորհատու կազմակերպությունների տեսակետների հետ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	4
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	5
ԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ	6
<i>Ընդհանուր դիտարկումներ</i>	6
<i>Կոնկրետ ընտրախախտումներ</i>	7
ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 7	7
ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 8	10
ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 12	15
ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 13	18
ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑ	24
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	26
ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԵՐ	27

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն հաշվետվությունն ամփոփում է «Քաղաքացի դիտորդ» հասարակական նախաձեռնության (այսուհետ՝ Նախաձեռնություն) կողմից իրականացված Երևանի ավագանու 2013 թ. մայիսի 5-ի ընտրությունների դիտարկման արդյունքները:

Նախաձեռնությունը ստեղծվել է 2013թ. ապրիլին «Թրանսփարենսի Ինթերնեշլ հակակոռուպցիոն կենտրոն», «Իրավունքի Եվրոպա միավորում», «Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ» և «Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպությունների կողմից՝ դիտարկելու Հայաստանի Հանրապետությունում անցկացվող ընտրությունները: Նախաձեռնությունը ներգրավվել են նաև մի խումբ ակտիվիստներ, օտարերկրյա՝ ինչպես սփյուռքահայ, այնպես էլ այլազգի քաղաքացիներ, ինչպես նաև «Մեդիա կենտրոն» և «Հետք» լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներ:

2013 թ. մայիսի 5-ին կայացած Երևանի ավագանու ընտրություններին Նախաձեռնության 232 անդամներից բաղկացած խումբը դիտարկել է 7-րդ, 8-րդ, 12-րդ և 13-րդ ընտրատարածքների թվով 113 ընտրատեղամասեր, որոնք գտնվում են Երևանի Մալաթիա-Սեբաստիա, Էրեբունի, Շենգավիթ, Նուբարաշեն և Աջափնյակ վարչական շրջանների սահմաններում:

Սույն հաշվետվությունը ներկայացնում է վերոնշյալ դիտորդական առաքելության արդյունքները՝ ներառելով 2013 թ. մայիսի 5-ից մինչև հունիսի 10-ն ընկած ժամանակահատվածը և անդրադառնալով ինչպես բուն քվեարկության օրվա դիտարկման բացահայտումներին, այնպես էլ վերհանված ընտրախախտումների առնչությամբ ձեռնարկված բողոքարկման գործընթացներին: Փաստաթուղթը ներկայացնում է ընդհանուր դիտարկումները, կոնկրետ ընտրախախտումներն՝ ըստ ընտրատարածքների, դրանց վիճակագրությունը և ընտրախախտումների առնչությամբ ձեռնարկված բողոքարկման գործընթացները: Յուրաքանչյուր ընտրատարածքի ընտրախախտումները խմբավորված են ըստ քվեարկության երեք հիմնական փուլերի՝ ամփոփելով ընտրատեղամասերի բացման, բուն քվեարկության ընթացքի և քվեարկության արդյունքների ամփոփման ընթացքում արձանագրված խախտումները: Հաշվետվության վերջում ներկայացվում ենք քվեարկության և բողոքարկման գործընթացներին առնչվող օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ մի շարք առաջարկություններ՝ իրավասու մարմինների կողմից պատշաճ ընթացք ստանալու ակնկալիքով:

ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաձեռնության բոլոր մասնակիցներն անցել են ընտրական գործընթացների և արդյունավետ դիտորդության դասընթաց՝ հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի (այսուհետ՝ ԿԸՀ) կողմից մշակված *Դիտորդի ձեռնարկը*: Նախաձեռնության օտարալեզու ներկայացուցիչների համար դասընթացն անցկացվել է անգլերեն: Դիտորդներն օրենքով սահմանված կարգով հավատարմագրվել են ԿԸՀ կողմից և ստացել տվյալ ընտրությանը դիտորդական առաքելություն իրականացնելու վկայականներ:

Նախաձեռնության անդամ դիտորդներն ու լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներն ընտրատեղամասերում աշխատել են զույգերով՝ ապահովելու քվեարկության գործընթացի հնարավորինս լիարժեք դիտարկում, և ունեցել են առնվազն մեկ տեսանկարահանող սարք:

Ընտրատարածքներն ընտրվել են՝ հիմք ընդունելով 2012 թ. խորհրդարանական և 2013 թ. նախագահական ընտրություններում դրանցում ընտրողների մասնակցության աստիճանն ու իշխող կուսակցության և դրա թեկնածուի օգտին ստացված ձայների անհամաչափ առավելությունը, ինչպես նաև այդ համայնքներում հայտնի քրեական տարրերի առկայությունը և դրանց հնարավոր ազդեցությունը ընտրական գործընթացների վրա: 8-րդ և 13-րդ ընտրատարածքներում դիտարկվել են տեղամասերի 100 տոկոսը, 7-րդ ընտրատարածքում՝ 70 տոկոսը, իսկ 12-րդում՝ 45 տոկոսը:

Քվեարկության օրը տեղ գտնող խնդիրներն արձանագրելու նպատակով գործել է ինտերնետային հարթակ, որն ապահովել է դիտորդների կողմից հեռախոսային կարճ հաղորդագրությունների միջոցով ստացված ընտրախախտումների անմիջապես հրապարակումը և ընտրախախտումների ամփոփ վիճակագրության ներկայացումը՝ ըստ առավել հաճախ կրկնվող խախտումների և առավել ահազանգեր ունեցող տեղամասերի: Ի լրումն կարճ հաղորդագրությունների՝ ընտրախախտումների նկարագրություններն ամփոփվել են հեռախոսագանգերի և դիտորդական առաքելության վերջում համակարգող կենտրոնին ներկայացվող գրավոր հաշվետվությունների միջոցով:

ԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

Ընդհանուր դիտարկումներ

Նախաձեռնության դիտարկումների համաձայն, 2013 թ. մայիսի 5-ի Երևանի ավագանու ընտրությունները 7-րդ, 8-րդ, 12-րդ և 13-րդ ընտրատարածքներում, ընդհանուր առմամբ անցել են լարված մթնոլորտում, ինչի ապացույցն են քվեարկության օրը հեռախոսային կարճ հաղորդագրություններով ստացված տարբեր բնույթի իրավախախտումների վերաբերյալ շուրջ 570 ահազանգերը: Դրանց մեծ մասը վերաբերել է կողմնակի անձանց ներկայությանը և կուտակումներին ընտրատեղամասերի ներսում, ընտրողների փոխադրմանը հանրային ու մասնավոր տրանսպորտով, կուտակումներին ընտրատեղամասից դուրս և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների սխալ աշխատանքին, ինչպես նաև կողմնակի անձանց կողմից իրականացված անօրինական քարոզարշավին ու ընտրողների ուղղորդումներին տեղամասերի ներսում և դրանց անմիջապես հարող տարածքներում:¹

Քվեարկության օրը տեղ են գտել դիտորդների և ՉԼՄ ներկայացուցիչների իրավունքների բազմաթիվ խախտումներ, աշխատանքների խոչընդոտման, վիրավորանքների, սպառնալիքների ու ահաբեկումների բազմաթիվ դեպքեր, արձանագրվել է ՉԼՄ ներկայացուցիչների տեսանկարահանող սարքերի հափշտակման երկու դեպք: Քվեարկության գաղտնիությունը խախտվել է բազմաթիվ «օգնողների» միջոցով, որոնց քանակը որոշ տեղամասերում անցել է ողջամտության սահմանը: Մի շարք տեղամասերում քվեները վերահսկվել են «կարուսել» քվեարկության միջոցով, գունավոր գրիչների օգտագործմամբ, քվեաթերթիկները լուսանկարելով: Հերթական անգամ օրենքով սահմանված ժամկետից շուտ ցնդել են անձնագրի մեջ դրվող դրոշմները և բազմակի քվեարկության միջոցով անօրինական կերպով օգտագործվել բացակա անձանց անունները:

Ընտրատեղամասերում միաժամանակ անարգել գտնվել են միևնույն կուսակցությունից (հիմնականում ՀՀԿ-ից) մի քանի վստահված անձ և ազատորեն ելումուտ են արել թաղային հեղինակությունները: Վերջիններիս ակտիվ մասնակցությունը ընտրախախտումներին, որոշ դեպքերում, ղեկավարվել է տվյալ ընտրատարածքներից ընտրված ԱԺ պատգամավորների կողմից, ինչի ապացույցն էր ՀՀ ԱԺ պատգամավոր Սամվել Ալեքսանյանի՝ ընտրատեղամաս անձամբ ներկայանալը՝ ընտրատեղամասերում ծագող խնդիրները կարգավորելու նպատակով:

Դիտարկված որոշ տեղամասերի ներսում քվեարկությունն ընթացել է ավելի խաղաղ և կազմակերպված, ինչը հիմնականում պայմանավորված է եղել համապատասխան տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահների/անդամների ավելի բարեխիղճ աշխատանքով և քաղաքական ուժերի ներկայացուցիչների ակտիվ վերահսկողությամբ: Այդուհանդերձ, նույնիսկ այդ տեղամասերից դուրս առկա են եղել կուտակումներ և ուղղորդումներ՝ ամենայն հավանականությամբ խոչընդոտելով ընտրողների կամքի ազատ արտահայտումը:

¹ Տես <http://armdex.com/elections2013/map/> կայքում:

Դիտորդների կողմից բացահայտված քվեարկության կարգի խախտումները և դրանք վերացնելու պահանջները, գրեթե ոչ մի դեպքում, պատշաճ ընթացք չեն ստացել: ՏԸՀ նախագահները չեն ձեռնարկել բավարար միջոցներ ընտրախախտումները կանխելու կամ վերացնելու ուղղությամբ և հիմնականում մերժել են ընտրախախտումները գրանցամատյանում արձանագրելու դիտորդների և ՉԼՄ ներկայացուցիչների պահանջը:

Կոնկրետ ընտրախախտումներ

Ստորև ներկայացվում են առանձին ընտրատարածքներում տեղ գտած ընտրախախտումների տեսակներն ու դրանց օրինակները՝ ըստ քվեարկության երեք հիմնական փուլերի՝ ընտրատեղամասերի բացման, բուն քվեարկության ընթացքի և քվեարկության արդյունքների ամփոփման:

ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 7

Ընտրատեղամասերի բացում

- Ընտրախախտումը գրանցամատյանում գրառելու մերժում՝ 7/29 տեղամասում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 7/19 տեղամասում
- Ընտրատեղամասի սխալ կահավորում՝ 7/01, 7/11, 7/19, 7/29 տեղամասերում
- Թեքահարթակների բացակայություն՝ 7/01, 7/07, 7/10, 7/19, 7/29 տեղամասերում
- Քարոզչանյութերի առկայություն տեղամասում՝ 7/22 տեղամասում
- ՏԸՀ-ի գործողությունների ոչ ճիշտ կազմակերպում՝ 7/07, 7/10, 7/16, 7/29 տեղամասերում:

Քվեարկության ընթացք

- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 7/01, 7/04, 7/07, 7/08, 7/10, 7/12, 7/14, 7/15, 7/16, 7/19, 7/28, 7/32 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 7/05, 7/07, 7/14, 7/15, 7/16, 7/19, 7/28 տեղամասերում
- Անձնագրում դրվող կնիքների հետ կապված խնդիրներ՝ 7/07, 7/16, 7/19, 7/22, 7/23 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայություն և կուտակումներ տեղամասում՝ 7/07, 7/10, 7/14, 7/15, 7/16, 7/19, 7/29, 7/32 տեղամասերում
- Ընտրողների փոխադրում և կուտակումներ տեղամասից դուրս՝ 7/10, 7/15, 7/18, 7/22, 7/28, 7/29, 7/32, 7/34 տեղամասերում
- Անօրինական քարոզչություն՝ 7/01, 7/10, 7/29 տեղամասերում
- Քվեարկության գաղտնիության խախտում՝ 7/01, 7/07, 7/10, 7/11, 7/15, 7/19, 7/31, 7/34 տեղամասերում

- Ընտրողների ուղղորդում կամ անօրինական կերպով օժանդակում՝ 7/01, 7/07, 7/10, 7/12, 7/14, 7/15, 7/16, 7/18, 7/19, 7/28, 7/32 տեղամասերում
- Ընտրացուցակի հետ կապված խնդիրներ՝ 7/01, 7/08, 7/10, 7/16, 7/19, 7/29, տեղամասերում
- Բազմակի քվեարկություն՝ 7/04, 7/10, 7/13, 7/15, 7/22 տեղամասերում
- Ընտրակաշառքի բաժանում/խոստումներ՝ 7/19, 7/29, 7/32 տեղամասերում
- Հայիոյանք/ճնշում/ահաբեկում/սպառնալիք/բռնություն՝ 7/04, 7/11, 7/12, 7/14, 7/15, 7/16, 7/19, 7/29 տեղամասերում
- Քվեարկության պարագաների դուրս բերում ընտրատեղամասից՝ 7/07 տեղամասում
- Հանձնաժողովի անդամների սխալ աշխատանք՝ 7/04, 7/12, 7/13, 7/15, 7/22, 7/29 տեղամասերում:

Օրինակներ

- 7/01 տեղամասում մի դիտորդ մինչև ժամը 11:00-ն գրանցված չի եղել:
- 7/01 տեղամասում ընտրողը քվեարկելուց հետո թերթիկը ցույց է տվել «Առաքելություն» կուսակցության վստահված անձին (ըստ դիտորդի՝ ՀՀԿ ներկայացուցիչ Վարդան Հովհաննիսյան՝ Սամվել Ալեքսանյանի քողջ որդին), տեղամասի նախագահը հրաժարվել է արձանագրել այս խախտումը:
- 7/10 տեղամասում ՀՀԿ վստահված անձ Սարգիս Մեսրոպյանը հաճախ ընտրողների ստորագրված ցուցակներից քաղվածքներ է կատարել իր բջջային հեռախոսով: 7/11 տեղամասում ՀՀԴ վստահված անձը բաց քվեարկություն է կատարել, ինչը չի արձանագրվել գրանցամատյանում:
- 7/14 տեղամասում ՀՀԿ երկու վստահված անձ անընդհատ դուրս ու ներս են արել տեղամասում: Դիտորդի կողմից սա արձանագրելուց հետո նրանք որոշ ժամանակով հեռացել են:
- 7/14 տեղամասում տարեց կնոջն ուղեկցողը բարձրաձայն ասել է, որպեսզի առաջինն ընտրի 6-րդ համարին՝ ՀՀԿ ներկայացուցիչին:
- 7/15 տեղամասում գտնվող ԲՀԿ թեկնածուի և ՏՀՀ նախագահի միջև տեղի է ունեցել վեճ, ինչի արդյունքում ՏՀՀ նախագահը թեկնածուին հրել է աստիճաններից:
- 7/15 տեղամասի քվեախցիկում հայտնաբերվել է դատարկ ծրար, ինչը կասկածների տեղիք է տվել, որ այդ տեղամասում տեղի է ունեցել «կարուսել» կոչվող քվեարկություն: Դեպքը չի արձանագրվել գրանցամատյանում:
- 7/32 տեղամասում ընտրողները պարբերաբար ուղղորդվել են ՀՀԿ-ի և ԲՀԿ-ի կողմից:
- 7/32 տեղամասում 15:00-ի մոտակայքում քվեարկել են բազմաթիվ ֆիզիկական և մտավոր խնդիրներ ունեցող մարդիկ, որոնցից մի մասը՝ իրենց ուղեկցողների օժանդակությամբ: Նրանցից մեկին օգնել է քվեարկել ԲՀԿ-ի վստահած անձը:
- 7/32-ում թեպետ եղել է թեքահարթակ, սակայն հաշմանդամը ՏՀՀ նախագահի օգնությամբ քվեարկել է տեղամասի աստիճանների մոտ, այս փաստը մատյանում չի արձանագրվել:
- 7/32 տեղամասում Ռոման Վասիլյանը և Կարեն Պետրոսյանը, որոնցից մեկը ներկայացել էր որպես ՀՀԿ վստահված անձ, ընտրողի անձնագրում դրել են գումար:

Ընտրակաշառքի տրման գործընթաց շարունակվում էր տեղամասի մոտ գտնվող կրպակում:

- 07/14 տեղամասում 8:00-ի դրությամբ միաժամանակ ներկա է եղել նույն կուսակցության՝ ԶԶԿ-ի 3 վստահված անձինք:
- 7/23 տեղամասում անձնագրերում դրվող դրոշմակնիքը չորանալուց հետո անձեռոցիկով մաքրվել է:
- 07/05 տեղամասում ՉԼՄ ներկայացուցչին փորձել են խոչընդոտել ներկա գտնվել և հետևել քվեարկության ընթացքին:
- 07/14 տեղամասում ԶԶԿ երկու ներկայացուցիչներ միաժամանակ գտնվել են տեղամասում և հրահանգներ են տվել հանձնաժողովի անդամներին: ՏԸՅ նախագահը հրաժարվել է գրանցամատյանում արձանագրել այս խախտումը:
- 07/15 տեղամասում անընդհատ ավտոբուսներով ընտրողների են տեղափոխել, հիմնականում՝ տարեց կանանց և տղամարդկանց, որոնք դժվարությամբ են տեղաշարժվել: Տեղամասի ներսում մեծ կուտակումներ են եղել, տարեցներին բերողները ուղեկցել են քվեախցեր և օգնել են քվեարկել: Հանձնաժողովի նախագահը տեղամասում չի ապահովել օրենքով սահմանված կարգը:
- 07/14 տեղամասում տեղամասային կենտրոնում կարգավիճակ չունեցող անհայտ անձը փորձել է դուրս հրավիրել դիտորդին՝ վերջինիս հետ ինչ-որ հարցեր պարզելու նպատակով: Պատճառը դիտորդի կողմից մի քանի անգամ հանձնաժողովի նախագահին դիտողություններ անելն է եղել՝ այն մասին, որ վստահված անձինք չեն գրանցվում գրանցամատյանում: Դիտորդը չի լքել տեղամասը և մնացել է տեղում:
- 07/16 տեղամասում հանձնաժողովի ԶԶԿ-ական անդամը գոռացել է դիտորդի վրա, փորձել է դուրս հրավիրել տեղամասից, դիտորդը հանձնաժողովի նախագահից պահանջել է, որպեսզի քարտուղարն արձանագրի իր իրավունքներին ոչ իրավաչափ միջամտության փաստը, սակայն, վերջինս հրաժարվել է:
- 07/13 տեղամասում երկու ընտրող եկել են անձնագրի մեջ ջնջված կնիքով ու կատարել կրկնակի քվեարկության փորձ, երբ դիտորդը նկատել է դա, նրանցից մեկը, ով կին է եղել, աղմուկ է բարձրացրել, գոռոռացել և հեռացել է ընտրատարածքից: Հանձնաժողովի նախագահն այս կապակցությամբ ոչինչ չի ձեռնարկել:
- 07/13 տեղամասում կնիքի դրոշմը անձնագրից մաքրած կինը փորձել է քվեարկել և ս մեկ անգամ: Դեպքը կանխվել է, սակայն հանձնաժողովի նախագահը չի հրավիրել ոստիկանության ներկայացուցչին, այլ թույլ է տվել, որ ընտրողը հեռանա տեղամասից:
- 07/19 տեղամասում ՏՏԸ-ի ԶԶԿ ներկայացուցիչը նախքան քվեախցիկ մտնելը 5000,00 դրամ գումար է փոխանցել ընտրողին: Դիտորդի նկատելուց հետո ընտրողը արագ հեռացել է քվեարկության սենյակից, իսկ մինչ այդ դրսում հավաքված կասկածելի երիտասարդների խումբը լքել է տարածքը:
- 07/04 տեղամասում հաշվառված ՕԵԿ վստահված անձը քվեարկել է ինչպես իր այնպես էլ ուրիշ անձի փոխարեն: Հանձնաժողովի նախագահը հրաժարվել է գրանցել փաստը գրանցամատյանում:
- 07/16 ընտրատեղամասում հանձնաժողովի ԶԶԿ-ական անդամը մշտապես ահաբեկել և սպառնացել է դիտորդներին: Փաստի կապակցությամբ ՏԸՅ է ժամանել ԸԸՅ անդամը և փորձել է կարգի հրավիրել: Գրանցամատյանում կատարվել է փաստի գրանցում:

- 07/13 տեղամասում գրանցվել է կրկնակի քվեարկության 4-րդ դեպքը, դիտորդը դիտարկել է նույն անձի կողմից կրկնակի քվեարկություն: Ընդ որում, նրանց անձնագրերում դրված կնիքները մաքրված են եղել: Փաստն արձանագրվել է գրանցամատյանում:
- 07/14 տեղամասում ՅՅԿ-ական վստահված անձը համարձակվել է մի քանի անգամ վեճի բռնվել դիտորդի հետ՝ պահանջելով չնկարահանել իրեն և քվեարկության սենյակը: Դիտորդը մի քանի անգամ դիմել է հանձնաժողովի նախագահին՝ պահանջելով կարգի հրավիրել վերջինիս, հանձնաժողովի նախագահը մի քանի անգամ դիտորդություն է արել ՅՅԿ-ական վստահված անձին, սակայն վերջինս շարունակել է դրսևորել նույն վարքագիծը:

Արդյունքների ամփոփում

- Արձանագրության տրամադրման մերժում՝ 7/04, 7/32 տեղամասում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 7/07, 7/22, 7/29 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայությունն ընտրատեղամասում՝ 7/07, 7/10, 7/19, 7/22, 7/32 տեղամասերում
- Արդյունքների ամփոփման ընթացակարգի խախտում՝ 7/04, 7/07, 7/10, 7/12, 7/16, 7/19, 7/29, 7/32 տեղամասերում
- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 7/04, 7/07, 7/10, 7/32 տեղամասերում:

Օրինակներ

- 7/32-րդ տեղամասի փակվելուց կարճ ժամանակ անց կողմնակի անձինք ազատ էլումուտ են ունեցել: Այս տեղամասում 22:00-ի սահմաններում հաշվարկը որոշ ժամանակով դադարեցվել է: Այս փաստը չի արձանագրվել գրանցամատյանում:

ԸՆՏՐԱՏԵՂԱՄԱՍԵՐ 8

Ընտրատեղամասերի բացում

- Ընտրախախտումը գրանցամատյանում գրառելու մերժում՝ 8/28 տեղամասում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 8/28 տեղամասում
- Ընտրատեղամասի սխալ կահավորում՝ 8/35 տեղամասում
- Թեքահարթակների բացակայություն՝ 8/04, 8/05, 8/06, 8/11, 8/16, 8/17, 8/20, 8/22, 8/26, 8/28, 8/29, 8/31, 8/34, 8/35 տեղամասերում
- Քվեարկության պարագաների հետ կապված խնդիրներ՝ 8/28 տեղամասում:

Քվեարկության ընթացք

- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 8/02, 8/06, 8/08, 8/09, 8/19, 8/24, 8/27, 8/28, 8/29 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 8/02, 8/04, 8/08, 8/09, 8/19, 8/27, 8/28 տեղամասերում
- Անձնագրում դրվող կնիքների հետ կապված խնդիրներ՝ 8/05, 8/06, 8/17, 8/24, 8/26 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայություն և կուտակումներ տեղամասում՝ 8/02, 8/04, 8/05, 8/06, 8/08, 8/09, 8/10, 8/12, 8/13, 8/16, 8/19, 8/22, 8/25, 8/27, 8/28, 8/31, 8/34, 8/35 տեղամասերում
- Ընտրողների փոխադրում և կուտակումներ տեղամասից դուրս՝ 8/02, 8/05, 8/09, 8/16, 8/17, 8/22, 8/28, 8/35 տեղամասերում
- Անօրինական քարոզչություն՝ 8/04, 8/09, 8/22 տեղամասերում
- Քվեարկության գաղտնիության խախտում՝ 8/02, 8/05, 8/09, 8/17, 8/19, 8/24, 8/26, 8/27, 8/28, 8/35 տեղամասերում
- Ընտրողների ուղղորդում կամ անօրինական կերպով օժանդակում՝ 8/01, 8/02, 8/06, 8/09, 8/15, 8/17, 8/22, 8/24, 8/26, 8/27, 8/28 տեղամասերում
- Ընտրացուցակի հետ կապված խնդիրներ՝ 8/01, 8/02, 8/06, 8/07, 8/09, 8/11, 8/13, 8/15, 8/16, 8/19, 8/20, 8/26 տեղամասերում
- Բազմակի քվեարկություն՝ 8/06, 8/07, 8/09, 8/12, 8/27, 8/29 տեղամասերում
- Լցումում՝ 8/23
- Ընտրակաշառքի բաժանում/խոստումներ՝ 8/09 տեղամասերում
- Հայիոյանք/ճշում/ահաբեկում/սպառնալիք՝ 8/08, 8/09, 8/18, 8/28 տեղամասերում
- Ֆիզիկական բռնություն՝ 8/09, 8/23, 8/28 տեղամասերում
- Քվեարկության պարագաների դուրս բերում ընտրատեղամասից՝ 8/05, 8/20, 8/26, 8/32, 8/34 տեղամասերում
- Հանձնաժողովի անդամների սխալ աշխատանք՝ 8/01, 8/06, 8/09, 8/10, 8/13, 8/19, 8/20, 8/24, 8/26, 8/28, 8/32, 8/33 տեղամասերում:

Օրինակներ

- 8/01 տեղամասում ԲՀԿ կուսակցության հանձնաժողովի անդամը ցուցակներից դուրս է գրել այն անձանց հասցեները, ովքեր չեն մասնակցել քվեարկությանը, և հեռախոսով հայտնել այլ անձանց:
- 8/01 տեղամասում ընտրողը ցուցակում հայտնաբերել է իր հասցեում գրանցված օտար անուն: Նա առանց զգուշացնելու մատյանում ջնջել է այդ անունը և հանձնաժողովը չի կարողացել արգելել դա:
- 8/02 տեղամասում ՀՀԿ-ն ունեցել է 1-ից ավելի վստահված անձ:
- 8/02 տեղամասում տուական ժամանակ վեճ է ընթացել հանձնաժողովի ՀՀԿ-ական նախագահի և դաշնակցական վստահված անձի միջև այն հարցի շուրջ, որ վստահված անձը, առավտից իր ձեռքում ունենալով տեղամասի ընտրացուցակները, շարունակ դրանցում նշել էր քվեաթերթիկ ստացածների տվյալները:

- 8/02 տեղամասում ՀՀԴ անդամը ցուցակով մարդկանց էր բերում քվեարկության:
- 8/02 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը վեճի է բռնվել մի քանի հոգու հետ, ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբի ՉԼՄ ներկայացուցիչը նկարահանել է այդ տեսարանը, ինչին փորձել է խոչընդոտել հանձնաժողովի նախագահը՝ պահանջելով դադարեցնել նկարահանումն այն պատճառաբանությամբ, թե ՉԼՄ ներկայացուցիչը խոչընդոտում է իր աշխատանքը:
- 8/04 տեղամասում արգելել են դիտորդին քայլել քվեասենյակում՝ թույլատրելով տեղաշարժվել միայն հատուկ հատկացված հատվածում:
- 8/04 տեղամասում միևնույն կուսակցությունը ունեցել է 5 վստահված անձ, որոնք պարբերաբար հայտնվում էին և ուղղորդում ընտրողներին:
- 8/05 տեղամասում քվեարկության արդեն առաջին ժամին թանաքն անհետանում էր:
- 8/06 տեղամասում չճշտված անձը փորձել էր երկրորդ անգամ քվեարկել, սակայն հանձնաժողովի «Ժառանգություն» կուսակցության ներկայացուցիչը նկատել է դա, և երկրորդ քվեաթերթիկը առգրավվել է:
- 8/06 տեղամասում կրկնակի քվեարկություններ են տեղի ունեցել. դրոշմակնքված անձնագրով անձը քվեարկել է կրկնակի՝ հանձնաժողովի նախագահը անձնագրում կնիքը դրել է առկա նախորդ կնիքի վրա: Դիտորդի՝ փաստը գրանցամատյանում արձանագրելու մասին պահանջը մերժվել է՝ «չեմ արձանագրում, ինչ ուզում ես արա» արտահայտությամբ:
- 8/06 տեղամասում քվեարկության ավարտից կես ժամ առաջ բազմաթիվ մարդիկ մտել են տեղամաս առանց մատյանում գրանցվելու քվեաթերթիկ ստացել, քվեարկել ու հեռացել են: Արձանագրվել է խառնաշփոթ, կուտակումներ, , հանձնաժողովի նախագահը չի տիրապետել իրավիճակին, դիտորդների և ՉԼՄ ներկայացուցիչների բազմաթիվ դիտողություններն ու խախտումները գրանցելու պահանջները մերժվել են:
- 8/07 տեղամասում քաղաքացին փորձել է կրկնակի քվեարկել, բացահայտվելուց հետո խլել է անձնագիրը ու փախել:
- 8/08 տեղամասում մի քանի անձինք, ովքեր հայտարարել են իրենց հանրապետական լինելը (ընտրական գործընթացների հետ առնչվող որևէ կարգավիճակ չեն ունեցել, տեղամասում գրանցված չեն եղել ո՛չ որպես դիտորդ, ո՛չ որպես վստահված անձ, ո՛չ որպես ՉԼՄ-ի ներկայացուցիչ), ներխուժել են տեղամաս և պահանջել են ՉԼՄ ներկայացուցիչ Կարեն Հարությունյանից և դիտորդ Ռուզան Գրիգորյանից՝ դուրս գալ տեղամասից, տեսախցիկի լիցքավորող սարքը գողացել են (որպեսզի տեսախցիկի մարտկոցի լիցքաթափվելուց հետո այն չաշխատի)՝ հարձակվել են դիտորդի վրա, սկսել են սպառնալ, հայհոյել են վերջինիս:
- 8/08 տեղամասում ՀՀԿ-ից Երևանի Ավագանու թեկնածության անդամ Գևորգ Մանուկյանը վստահված անձի վկայականով խոչընդոտել էր լրագրողների և դիտորդների աշխատանքը: Վերջինս ՀՀ ԱԺ պատգամավոր Մանվել Գրիգորյանի վճարովի հիմունքներով աշխատող օգնականն է, ԵՊՀ դասախոս:
- 8/09 տեղամասում ՀՀԿ ցուցակի ավագանու թեկնածու Մեսրոպ Մանուկյանը երկար ժամանակ ՀՀԿ վստահված անձի վկայականով գտնվել է ընտրատեղամասում: Դիտորդների նկատողությունից հետո, դեպքը գրանցվել է գրանցամատյանում և Մեսրոպյանը հեռացվել է ընտրատեղամասից:

- 8/09 տեղամասում ծրարը գցել են տուփի մեջ առանց անձնագրում կնիք դնելու, հայտնաբերելուց հետո ընտրողն անմիջապես հեռացել է տեղամասից:
- 8/09 տեղամասում հայտնվել է ԱԺ պատգամավոր Սամվել Ալեքսանյանը և ցուցումներ տվել ՅՅԿ վստահված անձանց՝ հաստատելու կարգուկանոն:
- 8/10 տեղամասում 19:20-ին մուտք էին գործել պատճենված վկայականներով 3 հոգի՝ ներկայանալով որպես դիտորդ: Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի դիտորդը ահազանգել է հանձնաժողովի նախագահին, սակայն նա հրաժարվել է մեկնաբանել կամ գրանցել փաստը գրանցամատյանում: ԿԸՀ-ին հարցում անելուց հետո, այդ երեք հոգին լքել են տեղամասը:
- 8/13 տեղամասում ««Էրեբունի» համայնքների զարգացման կենտրոն» ՅԿ դիտորդին քարտուղարը թույլ է տվել աշխատել տեղամասում առանց համապատասխան վկայականի, մեր դիտորդի զգուշացումից հետո նրան հեռացրել են:
- 8/15 տեղամասում «Օրինաց երկիր» կուսակցությունից ներկայացված հանձնաժողովի անդամը ցուցակով մարդիկ է բերել քվեարկության, իր ունեցած ցուցակներն անընդհատ համեմատել է ընտրացուցակների հետ:
- 8/19 տեղամասում դիտորդն արձանագրել է հանձնաժողովի անդամների հերթափոխի բազմակի խախտում, ինչը չի արձանագրվել մատյանում, որի պատճառաբանությունը եղել է այն, որ դրա համար մատյանում բացակայում է համապատասխան բաժինը:
- 8/19 տեղամասում ընտրողը քվեախցիկում քվեարկելուց հետո լուսանկարել է սեփական քվեաթերթիկը՝ խախտելով քվեարկության գաղտնիության սկզբունքը: Հանձնաժողովի նախագահն ընդամենը նախազգուշացրել էր ընտրողին, որ դա անթույլատրելի է, այնուհետև ընտրողին թույլ էր տրվել քվեարկության ծրարը նետել քվեատուփ: Խախտումը չի արձանագրվել հանձնաժողովի գրանցամատյանում այն չնկատելու պատճառաբանությամբ:
- 8/22 տեղամասում ողջ օրվա ընթացքում 4-5 կողմնակի անձինք հերթապահել են տեղամասի մոտ, զրուցել գրեթե բոլոր ընտրողների հետ:
- 8/24 տեղամասում քվեարկողներին բազմաթիվ անգամ օգնել են՝ առանց գրանցամատյանում լրացնելու օգնողների անունները:
- 8/24 տեղամասում տեղի է ունեցել Ռուսաստանի դաշնության քաղաքացու անձնագրով քվեարկություն, անձնագրում կնիք չի դրվել, մատյանում համապատասխան նշում չի արվել:
- 8/26 տեղամասում ՅՅԴ հանձնաժողովի անդամի անձնական կնիքը կորել է և հետո գտնվել է դրսում:
- 8/27 տեղամասում քվեախցիկ են մտել մի քանի հոգով, նախագահն ու քարտուղարը չեն արձանագրել այդ խախտումները:
- 8/27 տեղամասում կողմնակի անձինք ահաբեկել են ՉԼՍ ներկայացուցչին՝ դժգոհելով նկարահանումներից:
- 8/27 տեղամասում խոչընդոտել են լրագրողի աշխատանքը, հոգեբանական ճնշում են գործադրել, ոչ հարիր արտահայտություններ են եղել տեղամասի դիմաց կանգնած թաղային հեղինակություններից: Նախագահը հրաժարվել է արձանագրել խախտումը՝ նշելով, որ պատասխանատու չէ դրսում գտնվող մարդկանց համար:
- 8/28 տեղամասում գողացել են Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի դիտորդ Արման Ալեքսանյանի տեսախցիկը այն բանից հետո, երբ վերջինս

այն մեկ րոպեով դրել է սեղանին: Դիտորդի պահանջը՝ հանձնաժողովի նախագահին գրանցել միջադեպը, մերժվել է, հանձնաժողովի նախագահին ասել է. «հիմա ոստիկանները կգան՝ հայտարարություն կտաք»: Ահազանգից քիչ անց տեսախցիկը հայտնաբերվել է ընտրատեղամասի սանդուղքին:

- 8/28 տեղամասում խոչընդոտել են տեսանկարահանումը, շոջակայքում հավաքված մարդիկ հարվածել են դիտորդի տեսախցիկին, իսկ նախագահը հրահանգել է ԶՅԿ-ի վստահված անձին խոչընդոտել դիտորդի տեսանկարահանումը՝ փակելով նրա տեսադաշտը:
- 8/28 տեղամասում դիտորդին արգելվել է ազատ տեղաշարժը ու դիտարկումը ընտրատեղամասում: Հանձնաժողովի նախագահ՝ Սամվել Խանյան՝ ԶՅԿ:
- 8/28 ընտրատեղամասում անընդհատ մուտք են գործել ԶՅԿ ներկայացուցիչներ՝ ովքեր լիազորված չեն եղել ներկա գտնվելու տեղամասային կենտրոնում, բազմիցս տեղամասից հեռացվելուց հետո շարունակել են մուտք գործել տեղամաս: Հանձնաժողովի անդամները չեն տիրապետել իրավիճակին: Խախտումը չի արձանագրվել գրանցամատյանում:
- 8/32 տեղամասում կնիքի անհետացման երկու դեպք:
- 8/34 տեղամասում քվեատուփը զցելիս երկու ծրարներից բացակայել են քվեաթերթիկները, ինչի կասկածի տեղիք է տալիս, որ տվյալ տեղամասում տեղի է ունեցել «կարուսել» կոչվող քվեարկություն:
- 8/35 տեղամասում հաշմանդամը քվեարկել է դրսում, քանի որ տեղամասում բացակայել է թեքահարթակը:

Արդյունքների ամփոփում

- Արձանագրության տրամադրման մերժում՝ 8/07, 8/11, 8/17, 8/18, 8/22, 8/25, 8/27, 8/28, 8/30, 8/31, 8/33, 8/35 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 8/19, 8/28 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայություն ընտրատեղամասում՝ 8/02, 8/04, 8/05, 8/09, 8/22 տեղամասերում
- Արդյունքների ամփոփման ընթացակարգի խախտում՝ 8/02, 8/19, 8/22, 8/28 տեղամասերում
- Քվեարկության արդյունքների կեղծում՝ 8/06, 8/22 տեղամասերում
- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 8/22, 8/28 տեղամասերում:

Օրինակներ

- 8/01 տեղամասում ԲԶԿ-ական անդամը գրել է հատուկ կարծիք առանց փաստեր ունենալու, սպառնացել է հանձնաժողովի նախագահին և անդամներին:
- 8/02 տեղամասում հաշվարկն ընդմիջվել է 20 րոպեով:
- 8/04 տեղամասում կողմնակի անձինք, այդ թվում 8/03-ի հանձնաժողովի անդամները պարբերաբար հայտնվել են այս տեղամասում:
- 8/06 տեղամասում 20:00-ից հետո հանձնաժողովի անդամները բոլորի աչքի առաջ ցուցակներում ստորագրել են ընտրությունների չեկած ընտրողների փոխարեն:

- 8/16 տեղամասում քվեաթերթիկների՝ «Օրինաց երկիր» կուսակցության կողմ քվեները կշված են եղել կանաչ գույնով:
- 8/19 տեղամասում նկատվել է այլ գույնի գրիչներով բազմակի քվեարկություն, հաշվարկի ժամանակ ՀՀԿ ներկայացուցիչը փորձել է խոչընդոտել դրանց թվի հաշվարկը:
- 8/22 տեղամասում նախագահին անընդհատ ընդմիջել է հաշվարկը՝ դա պատճառաբանելով հոգնածությամբ:

ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 12

Ընտրատեղամասերի բացում

- Ընտրախախտումը գրանցամատյանում գրառելու մերժում՝ 12/07, 12/22 տեղամասում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 12/23 տեղամասում
- Ընտրատեղամասի սխալ կահավորում՝ 12/07, 12/12, 12/20, 12/22, 12/23, 12/25 12/32 տեղամասերում
- Թեքահարթակների բացակայություն՝ 12/07, 12/11, 12/18, 12/22, 12/23, 12/25, 12/27, 12/30, 12/32, 12/36 տեղամասերում
- ՏՀՀ-ի գործողությունների ոչ ճիշտ կազմակերպում՝ 12/22:

Օրինակներ

- 12/07 տեղամասը սխալ է կահավորված եղել, և քվեախցերում ապահովված չէր քվեարկության գաղտնիությունը:
- 12/? տեղամասում քվեախցիկի հետևում տեղադրված էր հայելի:
- 12/32 տեղամասը սխալ է կահավորված եղել և քվեախցերում ապահովված չէր քվեարկության գաղտնիությունը:

Քվեարկության ընթացք

- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 12/06, 12/08, 12/11, 12/18, 12/20, 12/22, 12/23, 12/25, 12/27 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 12/07, 12/11, 12/18, 12/21, 12/25 տեղամասերում
- Անձնագրում դրվող կնիքների հետ կապված խնդիրներ՝ 12/07, 12/11, 12/16 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայություն և կուտակումներ տեղամասում՝ 12/07, 12/08, 12/11, 12/13, 12/18, 12/20, 12/23, 12/28 տեղամասերում
- Ընտրողների փոխադրում և կուտակումներ տեղամասից դուրս՝ 12/07, 12/11, 12/20, 12/22, 12/25, 12/32 տեղամասերում
- Անօրինական քարոզչություն՝ 12/06, 12/07, 12/11 տեղամասերում

- Զվեարկության գաղտնիության խախտում՝ 12/06, 12/07, 12/23, 12/28,12/30, 12/32 տեղամասերում
- Ընտրողների ուղղորդում կամ անօրինական կերպով օժանդակում՝ 12/06, 12/07, 12/08, 12/11, 12/27, 12/30 տեղամասերում
- Ընտրացուցակի հետ կապված խնդիրներ՝ 12/06, 12/18,12/20, 12/22, 12/27, 12/32 տեղամասերում
- Բազմակի քվեարկություն/կարուսել՝ 12/13,12/20, 12/23 տեղամասում
- Ընտրակաշառքի բաժանում/խոստումներ՝ 12/08, 12/23, 12/30 տեղամասում
- Լցումում՝ 12/30 տեղամասում
- Հայհոյանք/ճշում/ահաբեկում/սպառնալիք՝ 12/16, 12/18 տեղամասերում
- Զվեարկության պարագաների դուրս բերում ընտրատեղամասից՝ 12/07
- Հանձնաժողովի անդամների սխալ աշխատանք՝ 12/07, 12/11,12/18, 12/22, 12/23,12/27 տեղամասերում:

Օրինակներ

- 12/06 տեղամասում դիտարկվել է տեղամաս ժամանած ազգականների կողմից իրենց թեկնածուի ընտրության հրապարակային քննարկում և ուղղորդում:
- 12/08 տեղամասում /շրջակայքում/ տեղ են գտել ընտրակաշառքի բաժանման դեպքեր: Մի քաղաքացի բողոքել է ՀՀԿ վստահված անձին, որ նա քվեարկել է այնպես, ինչպես իրեն կարգադրել են, սակայն խոստացված գումարը չի ստացել:
- 12/08 տեղամասում քվեասենյակից 10-15 մետր հեռավորության վրա ընտրողները անթաքույց վիճաբանել խոստացված և չտրված գումարի շուրջ:
- 12/08 տեղամասում ՀՀԿ-ական վստահված անձը ճշտել է, թե արդյոք մի կոնկրետ ընտանիք մասնակցել է քվեարկությանը, թե ոչ: Մեկ այլ թեկնածուի վստահված անձի պահանջով կազմվում է խախտման մասին արձանագրություն:
- 12/11 տեղամասում Նախաձեռնության դիտորդին երկար ժամանակ չեն թողել մտնել ընտրատեղամաս:
- 12/11 տեղամասում ընտրողներին տարել-բերել են տեղամաս: Դիտարկվել են 15-ից ավել ընտրողների շարունակական կուտակումներ, ինչը խոչընդոտել է գործընթացի դիտարկումը:
- 12/13 տեղամասում ժամը 15:00-ին մոտ մի տարեց մարդ քվեախցից դուրս է եկել և փորձել է հեռանալ առանց քվեաթերթիկը քվեատուփ գցելու: Հանձնաժողովի անդամների հարցումներից հետո, տեսնելով, որ այդ մարդը քվեաթերթիկը չի ուզում գցել տուփը, ստուգել են քվեախուցը, որտեղ գտել են մի քվեարկած քվեաթերթիկ, ապա քաղաքացու անձնագրում գտել են մի մաքուր չքվեարկած քվեաթերթիկ, որը վերջինս կամեցել է դուրս տանել ընտրատեղամասից: Հանձնաժողովի որոշմամբ այդ երկու քվեաթերթիկները համարվել են անվավեր և կազմվել է արձանագրություն: Ենթադրաբար, այդ քաղաքացին եղել է ընտրական «կարուսելի» մասնակիցներից:
- 12/22 տեղամասում (№ 142 նախակրթարան), «Տնտեսական և սոցիալական իրավունքի կենտրոն» ՀԿ-ի տեղական դիտորդը ներկայացել է որպես ՀՀԿ ներկայացուցիչ և վերջինիս շահերի պաշտպան: Հանձնաժողովի նախագահը հրաժարվում է կազմել արձանագրություն: Դիտորդը ձայնագրել է զրույցը:

- 12/23 տեղամասում ՅՅԿ լիազորված անձը վկայական չի կրել: ՕԵԿ ներկայացուցիչը պահանջել է կախել այն, ինչի պատճառով երկարատև վեճ է սկսվել նրանց միջև:
- 12/23 տեղամասում ՅՅԿ վստահված անձը ընտրություն կատարելուց անմիջապես հետո ուղեկցելու պատրվակով հետևել է տարեց մի ընտրողի դեպի ընտրատեղամասից դուրս տնվող հատված և նրան տվել 20000 ՅՅ դրամ, ինչի մասին հայտարարել է ընտրատարածքի լրագրող Սեդա Խաչատրյանը:
- 12/23 տեղամասում ընտրողի անձնագրում հայտնաբերվել են ընտրությանը մասնակցելու փաստն արձանագրող բազմաթիվ կնիքներ: Հանձնաժողովի նախագահը առանց իրավապահ մարմիններին դիմելու թույլ է տվել անձին հեռանալ ընտրատեղամասից:
- 12/25 տեղամասում դիտորդը նկատել է, որ որոշ ընտրողներ քվեախցում իրենց մոտից գրիչներ են հանել՝ քվեարկել, ապա հետ տարել իրենց հետ: Դիտորդը այս հարցով դիմել է հանձնաժողովի նախագահին՝ պահանջելով արձանագրել փաստը: Հանձնաժողովի նախագահը հրաժարվել է արձանագրել, պահանջելով դիտորդներից՝ հեռու լինել քվեախցից առնվազն 3 մետր:
- 12/25 տեղամասում դիտորդի՝ կրկնակի քվեարկության փորձը կանխարգելելու նպատակ հետապնդող նկարահանումները և տեղաշարժը սահմանափակվել են հանձնաժողովի քարտուղարի կողմից: Դիտորդներից պահանջել են չջրջել տեղամասում, այլ նստել՝ ՉԼՄ ներկայացուցիչների ու դիտորդների համար «նախատեսված» տեղում:
- 12/27 տեղամաս եկած ընտրողը չի կարողացել քվեարկել, քանի որ նրա անվան դիմաց լրացված է եղել: Նախագահը հրաժարվել է գրանցել խախտումը՝ պատճառաբանելով, որ մատյանում տեղ չկա:

Արդյունքների ամփոփում

- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 12/20, 12/23
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 12/23, 12/20 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայություն տեղամասում՝ 12/07, 12/20, 12/22 տեղամասերում
- Արդյունքների ամփոփման ընթացակարգի խախտում՝ 12/18, 12/20, 12/22, 12/23, 12/25 տեղամասում:

Օրինակներ

- 12/06 տեղամասում արդյունքների ժամանակ տեղ է գտել անճշտություն հաշվարկներում:
- 12/12 տեղամասը ծայրահեղ ոչ արդյունավետ է աշխատել: Ընդամենը ութ դիմում ընդունելու համար հանձնաժողովի քարտուղարից պահանջվել է մոտ 40 րոպե: Ընդ որում, հանձնաժողովի նախագահը բացակայում էր իր աշխատավայրից անհայտ պատճառներով, իսկ հանձնաժողովի քարտուղարը դիմումները սկսել է ընդունել միայն նրա վերադարձից հետո:
- 12/20 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը փորձել է խոչընդոտել Նախաձեռնության ՉԼՄ ներկայացուցչի և դիտորդի աշխատանքը՝ պահանջելով

չև կարահանել տեղի ունեցողը քվեասենյակում: Քվեների հաշվարկը 20:35-ին դրությամբ դեռ չէր սկսված, քանի որ հանձնաժողովի անդամները ընթրում էին:

- 12/25 տեղամասում քվեարկության արդյունքների ամփոփման ժամանակ պարզվել է, որ քվեաթերթիկների թիվը մեկով պակաս է արձանագրված թվից, և համապատասխանեցման նպատակով հանձնաժողովի նախագահը որոշել է այդ մեկ բացակայող քվեաթերթիկը հաշվարկել հոգուտ ԲՀԿ կուսակցության:

ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔ 13

Ընտրատեղամասերի բացում

- Ընտրախախտումը գրանցամատյանում գրառելու մերժում՝ 13/15, 13/18, 13/30, 13/31, 13/33 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 13/11, 13/16, 13/27 տեղամասերում
- Ընտրատեղամասի սխալ կահավորում՝ 13/06, 13/07, 13/15, 13/16, 13/20 տեղամասերում
- Թեքահարթակների բացակայություն՝ 13/03, 13/04, 13/06, 13/07, 13/10, 13/14, 13/17, 13/18, 13/19, 13/20, 13/21, 13/25, 13/26, 13/27, 13/29, 13/30, 13/31, 13/32, 13/33, 13/34 տեղամասերում
- Քարոզչակյութերի առկայություն տեղամասում՝ 13/01, 13/02, 13/04, 13/05, 13/10, 13/29, 13/30 տեղամասերում
- Քվեարկության պարագաների հետ կապված խնդիրներ՝ 13/12, 13/13 տեղամասերում
- ՏԸՀ-ի գործողությունների ոչ ճիշտ կազմակերպում՝ 13/04, 13/13, 13/18, 13/29, 13/30, 13/32, 13/36 տեղամասերում

Օրինակներ

- 13/12 տեղամասում կնիքը ստուգելու ժամանակ թաց է եղել:
- 13/13 տեղամասում կնիքը ստուգելու ժամանակ թաց է եղել:

Քվեարկության ընթացք

- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 13/01, 13/04, 13/10, 13/13, 13/16, 13/18, 13/19, 13/30, 13/32, 13/33, 13/35, 13/36, 13/37 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 13/05, 13/11, 13/16, 13/17, 13/18, 13/21, 13/26, 13/27, 13/28, 13/30, 13/31 տեղամասերում
- Անձնագրում դրվող կնիքների հետ կապված խնդիրներ՝ 13/09, 13/11, 13/30 տեղամասերում
- Կողմնակի անձանց ներկայություն և կուտակումներ տեղամասում՝ 13/03, 13/05, 13/05, 13/06, 13/09, 13/10, 13/11, 13/12, 13/13, 13/15, 13/16, 13/18, 13/19, 13/20, 13/21, 13/24, 13/26, 13/27, 13/28, 13/30, 13/31, 13/32, 13/33, 13/35, 13/36, 13/37 տեղամասերում

- Ընտրողների փոխադրում և կուտակումներ տեղամասից դուրս՝ 13/04, 13/06, 13/08, 13/09, 13/10, 13/11, 13/12, 13/16, 13/17, 13/18, 13/19, 13/21, 13/23, 13/25, 13/26, 13/27, 13/30, 13/31, 13/32, 13/33, 13/35, 13/36, 13/37 տեղամասերում
- Անօրինական քարոզչություն՝ 13/01, 13/06, 13/14, 13/19, 13/27, 13/32, 13/37 տեղամասերում
- Զվեարկության գաղտնիության խախտում՝ 13/01, 13/03, 13/05, 13/06, 13/09, 13/10, 13/11, 13/13, 13/14, 13/15, 13/18, 13/30, 13/35 տեղամասերում
- Ընտրողների ուղղորդում կամ անօրինական կերպով օժանդակում՝ 13/03, 13/04, 13/05, 13/06, 13/08, 13/10, 13/12, 13/14, 13/18, 13/21, 13/23, 13/24, 13/27, 13/30, 13/32, 13/33 տեղամասերում
- Ընտրացուցակի հետ կապված խնդիրներ՝ 13/04, 13/06, 13/10, 13/14, 13/21, 13/26, 13/30, 13/32, 13/36 տեղամասերում
- Բազմակի քվեարկություն՝ 13/25, 13/30 տեղամասերում
- Ընտրակաշառքի բաժանում/խոստումներ՝ 13/16, 13/20, 13/21, 13/27 տեղամասերում
- Հայիոյանք/ճնշում/ահաբեկում/սպառնալիք՝ 13/11, 13/16, 13/21, 13/25, 13/26, 13/27, 13/30, 13/37 տեղամասերում
- Ֆիզիկական բռնություն՝ 13/26, 13/37 տեղամասերում
- Զվեարկության պարագաների դուրս բերում ընտրատեղամասից՝ 13/06, 13/12, 13/25, 13/30 տեղամասերում
- Հանձնաժողովի անդամների սխալ աշխատանք՝ 13/06, 13/10, 13/11, 13/12, 13/13, 13/21, 13/25, 13/26, 13/28, 13/30, 13/32, 13/33, 13/36, 13/37 տեղամասերում:

Օրինակներ

- 13/26 տեղամասում բռնություն գործադրելով դիտորդի ձեռքից խլել են տեսախցիկը:
- 13/05 տեղամասում առավոտյան դիտարկվել են ընտրողների կուտակումներ ընտրատեղամասի միջանցքներում:
- 13/25 տեղամասում ժամը 9:00-ին հանձնաժողովի նախագահը հայտարարել է, որ մոռացել է բերել ծրարների վրա դրվող կնիքը, արդյունքում 36 ծրարներ նետվել են քվեատուփ առանց կնքվելու:
- 13/26 ընտրատեղամասում բացակայել է սանհանգույցը: Զվեասենյակում ելումուտ են նշված տարածքում ապրող բնակիչներ:
- 13/12 տեղամասի ժամը 10:00-ի մոտակայքում առկա են եղել ոստիկանների կուտակումներ: Ոստիկաններն անարգել ելումուտ են արել ընտրական տեղամաս և ուղղորդել ընտրողներին: Հանձնաժողովի նախագահը բանավոր կերպով նկատողություն է արել ոստիկաններին, սակայն հրաժարվել է արձանագրություն կազմել:
- 13/27 տեղամասում ժամը 10:00-ի մոտակայքում «Բոգդան» ավտոբուսներով ընտրողներ են փոխադրել:
- 13/20 տեղամասում ՀՀԿ անունից ընտրական հանձնաժողովի անդամներին բաժանվել է սնունդ և ըմպելիք:
- 13/27 տեղամաս մուտք գործած և ՀՀԿ անդամ ներկայացած Չավեն Սարգսյանը, հարբած վիճակում հայիոյել և սպառնացել է դիտորդներին, ինչից հետո

սպառնալիքներով նրան են միացել ևս մի քանի անհայտ անձինք: Առկա են եղել կուտակումներ, և իրավիճակը տեղամասում որոշ ժամանակահատվածներում եղել է անվերահսկելի:

- 13/26 տեղամասում ՅՅԿ-ական հանձնաժողովի անդամը ահաբեկել է «Ժառանգության» հանձնաժողովի անդամին, ասելով՝ «Էս անգամ քեզ խելոք կպահես»: Միջադեպի վերաբերյալ կազմվել է արձանագրություն:
- 13/05 տեղամասում միաժամանակ ներկա է եղել ԲՅԿ մի քանի վստահված անձ:
- 13/24 տեղամասում կեսօրին մոտ դիտարկվել են մարդկանց կուտակումներ և լարված վիճակ: Ընթացել է ուղղորդված քվեարկություն: Քվեարկել են բազմաթիվ անձինք նոր անձնագրերով՝ տրված 2013 թվականին:
- 13/17 տեղամասում հանձնաժողովի անդամները խոչընդոտել են դիտորդի աշխատանքը՝ արգելելով նրա ազատ տեղաշարժը տեղամասում:
- 13/26 տեղամասում հանձնաժողովի «Ժառանգության» անդամ Արևիկ Զոբանյանը ընտրատեղամաս է եկել է ժամը 11:50 միայն, հանձնաժողովի նախագահը արգելել է մասնակցել հանձնաժողովի աշխատանքներին: Ա.Զոբանյանը աղմուկ է բարձրացրել, զանգել ԿԸՅ, որտեղից թույլատրել են մասնակցել հանձնաժողովի աշխատանքներին ժամը 12:00-ից, քանի որ նման դեպքը օրենքով կարգավորված չի:
- 13/23 տեղամասում երեք հոգի տեղամասի մուտքի մոտ ուղղորդել են ընտրողներին և պարբերաբար դուրս են կանչել ՅՅԿ վստահված անձին ու խորհրդակցել նրա հետ: Ընտրողներին ընտրական տեղամաս են բերել «Էրեբունի» տաքսի սերվիսի ավտոմեքենաներով:
- 13/15 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահի կարճատև բացակայության ընթացքում տեղամասում ստեղծվել է անկառավարելի իրավիճակ, տեղամասում ներկա են գտնվել կողմնակի անձինք:
- 13/30 տեղամասում դիտորդները դիտարկել են նույն անձանց կողմից բազմակի քվեարկության դեպքեր: Այդ անձինք դիտորդին հայիոյել են և փորձել ահաբեկել: Տեղամաս մտած ընտրողները հրապարակային ուղղորդել և անօրինական օժանդակություն են ցուցաբերել միմյանց: Հանձնաժողովի նախագահը մերժել է գրանցել դիտարկված խախտումները և փաստերը:
- 13/27 տեղամասի մոտակայքում ժամը 13:00-ի մոտակայքում ընտրակաշառք են բաժանել:
- 13/17 տեղամասում հանձնաժողովի անդամները պահանջել են դիտորդներին ցույց տալ նկարահանված նյութերը՝ որակելով նկարահանումը որպես անօրինական գործողություն:
- 13/30 տեղամասում առավոտյան քվեարկել են մոտ 40 անձինք, ովքեր ընտրողների ցուցակում չեն գրանցվել: Մարդկանց զանգվածաբար բերել են քվեարկության: Ընտրատեղամասում առկա են եղել կուտակումներ և հանձնաժողովի նախագահը չի վերացրել դիտորդի կողմից մատնանշած այս խախտումը: ՅՅԿ վստահված անձը փորձել է ճնշել դիտորդին՝ թույլ չտալով նրան նկարահանել քվեարկության ընթացքը:
- 13/21 տեղամասում ՅՅԿ երեք վստահված անձ փորձել են գրանցվել: Ի վերջո, նրանցից գրանցվել է միայն մեկը, իսկ երկրորդը մնացել է տարածքում և չի հեռացել: Այնուհետև, նա օգնել է տարեց մի ընտրողի՝ քվեարկելու այդ տեղամասում: Դիտորդը պահանջել է լքել քվեարկության սենյակը: Ընտրատեղամասի մոտ դիտարկման ընթացքում այդ նույն

անձը սպիտակ գույնի Նիվա մակնիշի ավտոմեքենայով մոտեցել է դիտորդին և ահաբեկել՝ նրա կողմից իր պարտականություններ կատարելու հետ: Փաստը գրանցամատյանում չի գրանցվել:

- 13/33 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը 45 րոպե բացակայել է ընտրատեղամասից՝ առանց որևէ մեկին զգուշացնելու: Փաստը չի արձանագրվել գրանցամատյանում:
- 13/36 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը ոստիկանության օգնությամբ կողմնակի անձանց ընտրատեղամասից հեռացնելուց հետո, հրաժարվել է գրանցել դեպքը գրանցամատյանում: Դիտորդի դիտարկումից հետո էլ հայտարարել է, որ իր պարտականությունների մեջ դա չի մտնում:
- 13/16 տեղամասից դուրս ժամը 15:00-ի մոտակայքում ընտրակաշառք են բաժանել:
- 13/37 տեղամասի մոտ ժամը 15:00-ի մոտակայքում մարդկանց կուտակումներ են նկատվել: Տեղամասի մուտքի մոտ կանգնած է եղել միկրոավտոբուս, որից մարդիկ են անընդհատ ելումուտ են արել: Հանձնաժողովի նախագահը ոստիկանությանը տեղեկացրել է, սակայն հետագայում չի գրանցել միջադեպը գրանցամատյանում:
- 13/30 տեղամասում հանձնաժողովի նախագահը գրանցամատյանը քվեարկության սենյակից հանել է դուրս՝ ոստիկանին զննության տալու պատրվակով. այդ պրոցեսին թույլ չեն տվել ներկա գտնվել վստահված անձին, ապա՝ վերադարձրել կողմնակի անձի միջոցով: Դիտորդի՝ տվյալ փաստը գրանցամատյանում գրանցելու պահանջը մերժվել է:
- 13/02 տեղամասում մոտ 10 հոգի եկել են քվեարկելու՝ անձնագրերում ունենալով մատիտով «թռչնակի» նշան: Երբ դիտորդը հարցրել է, թե ինչ նշաններ են դրանք, նրանցից մի քանիսը հապճեպ հեռացել են տեղամասից՝ առանց քվեարկելու, մյուսները խուսափել են հարցերին պատասխանելուց:
- 13/06 տեղամասում դիտարկվել է բաց քվեարկության դեպք. ընտրողները քվեարկել են առանց քվեախցիկ մտնելու և հրաժարվել են կատարել դիտորդի՝ քվեախցիկում քվեարկելու պահանջը: Փաստը չի արձանագրվել գրանցամատյանում:
- 13/21 տեղամասում ժամը 16:00-ի շրջակայքում մի տարեց մարդ մոտեցել է հանձնաժողովի նախագահին և ասել՝ «փողս տուր»: Հանձնաժողովի նախագահը մերժել է վերջինիս, ծերունին դժգոհել է՝ ասելով «Բոլորին տալիս եք՝ ինձ չեք տալի՞ս»: ու դժգոհ հեռացել է: Միջադեպը տեսագրվել է:
- 13/05 տեղամասում ԲՀԿ-ական ավագանու թեկնածուն բազմաթիվ անգամ մուտք է գործել ընտրատեղամաս՝ առանց համապատասխան գրանցման:
- 13/11 տեղամասում ներկա են եղել կողմնակի անձինք և ընտրողների կուտակումներ, ինչը խոչընդոտել է գործընթացի դիտարկումը: Հանձնաժողովի նախագահը հրաժարվել է փաստն արձանագրել գրանցամատյանում:
- 13/15 տեղամասում ժամը 17:30-ի շրջակայքում հանձնաժողովի նախագահը հայտարարել է, որ ձայների ամփոփման ժամանակ պետք է տեղամասում գտնվող բոլոր անձանց բջջային հեռախոսներն անջատված լինեն՝ հղում կատարելով ԿԸՀ-ից կատարված բանավոր կարգադրությանը:
- 13/21 տեղամասում տարեց կնոջն օգնող երիտասարդը սկզբից ներկայացել է որպես այդ կնոջ որդի, հրաժարվել է գրանցվել մատյանում, իսկ հետո հայտարարել է, որ չունի անձնագիր ու անմիջապես հեռացել է տեղամասից: Երբ նշված միջադեպը «Կենտրոն»

ՅԸ ներկայացուցիչը նկարահանել է, նրան մեղադրել են ցուցակների նկարահանման մեջ, որի վերաբերյալ կազմվել է արձանագրություն: Յետագայում միայն արձանագրություն է կազմվել նաև ընտրատեղամասից հապճեպ հեռացած ուղեկցող անձի վերաբերյալ:

- 13/11 տեղամասում քվեարկության ողջ ընթացքում տեղամասում ներկա է եղել ԲՅԿ շահերը պաշտպանող կողմակի մի անձ: Գրանցամատյանում չեն արձանագրել նրանց դիտարկած խախտումները և ի պատասխան գրանցման պահանջի՝ հանձնաժողովի անդամների կողմից ստացել են նկատողություն հանձնաժողովի աշխատանքները խոչընդոտելու անթույլատրելիության մասին:

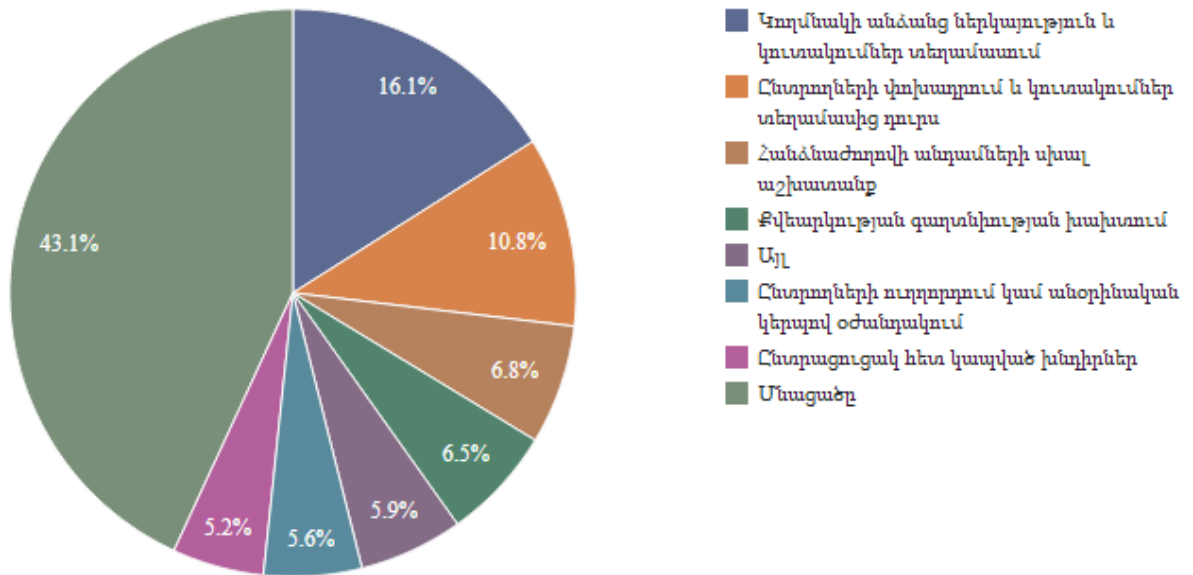
Արդյունքների ամփոփում

- Ընտրախախտումը գրանցելու պահանջի մերժում՝ 13/11, 13/18 տեղամասում
- Արձանագրության տրամադրման մերժում՝ 13/18 տեղամասերում
- Լիազորված անձանց իրավունքների խախտում՝ 13/15, 13/16, 13/18, 13/28, 13/36 տեղամասերում
- Կողմակի անձանց ներկայություն տեղամասում՝ 13/11, 13/16, 13/18, 13/21, 13/32, 13/36 տեղամասերում
- Արդյունքների ամփոփման ընթացակարգի խախտում՝ 13/04, 13/06, 13/09, 13/11, 13/16, 13/18, 13/26, 13/27, 13/28, 13/30, 13/31, 13/32, 13/36, 13/37 տեղամասերում
- Արդյունքների կեղծում՝ 13/26 տեղամասում:

Օրինակներ

- 13/31 տեղամասում տեղի է ունեցել քվեարկության արդյունքների կեղծում՝ հաշվարկված թվերի փոփոխություն:
- 13/30 տեղամասի հանձնաժողովի նախագահը ժամը 19:50-ից մինչև 20:35 մի ոստիկանի հետ առանձնացել է մի սենյակում՝ քվեասենյակին կից: Յանձնաժողովի մի քանի անդամներ ելումուտ են արել այդ սենյակ ու չեն սկսել քվեների հաշվարկը: Միաժամանակ, հանձնաժողովի անդամները թույլ չեն տվել դիտորդներին և լրագրողներին մտնել այդ սենյակը՝ հիմնավորելով, թե ոստիկանը ինչ-որ հետաքննություն է անում:
- 13/36 տեղամասում հանձնաժողովի երեք անդամ միաժամանակ են հանել քվեաթերթիկները քվեատուփից:
- 13/27 տեղամասում հաշվարկի ժամանակ ծրարները լցրել են սեղանին և այդպես հաշվել:

Առավել հաճախ կրկնվող խախտումներ

Առավել ահազանգերով տեղամասեր

Տեղամաս	Չասցե	Խախտումների թիվը
13/10	Թիվ 120 դպրոց, Խորենացու 207	35
13/6	Թիվ 70 դպրոց, Սարի թաղի 3փ., 44	35
7/14	Թիվ 80 ՆՈՒՅ, Չաղթանակ 6փ. 26	32
7/29	Թիվ 146 դպրոց, Լուկաշին 6	32
13/4	Թիվ 47 դպրոց, Սարի թաղ 5փ. 67	29
13/11	Թիվ 16 դպրոց, Բուռնազյան 37	29
13/26	Չաստոցանորմալ գործարան, Գ.Մահարու 1	28
13/30	Թիվ 107 դպրոց, Զրաշեն թաղ. 1փ.	27
13/13	Թիվ 17 դպրոց, Սասունցի Դավթի 78	18
13/18	Թիվ 6 դպրոց, Սասունցի Դավթի 2	17

ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑ

Նախաձեռնության անդամ հասարակական կազմակերպությունների՝ «Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԿ և «Իրավունքի Եվրոպա միավորում» ՀԿ անունից ուղարկվել է 176 դիմում 7-րդ, 8-րդ, 12-րդ և 13-րդ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներ (ԸԸՀ)՝ 55 տեղամասերում տեղ գտած խախտումների վերաբերյալ: ՀՀ ընտրական օրենսգրքով (այսուհետ՝ ԸՕ) սահմանված ժամկետներում՝ մայիսի 5-ին և մայիսի 6-ին՝ մինչև ժամը 18:00-ը, ներկայացվել է թվով 99 դիմում: Օրենսդրությամբ սահմանված սեղմ ժամկետներում մեծաքանակ և բազմազան ընտրախախտումների վերաբերյալ ողջ տեղեկատվությունն ամփոփելու և հիմնավոր փաստարկված բողոքարկում ապահովելու անհնարինության պատճառով դիմումների ներկայացումը շարունակվել է նաև օրենքով սահմանված ժամկետից հետո: 2013թ. մայիսի 7-8-ին վերը նշված 4 ԸԸՀ-ներ է ներկայացվել 77 դիմում:

2013 թ. մայիսի 8-ին 7-րդ, 8-րդ, 12-րդ և 13-րդ ԸԸՀ-ներն ընդունել են նույնաբովանդակ որոշումներ դիմումների ընդունումը մերժելու մասին: Մերժման պատճառաբանություններից մեկն այն էր, որ դիմումներում չի նշվել դիմող կազմակերպության լրիվ անվանումը, մասնավորապես՝ բաց է թողնվել կազմակերպաիրավական ձևը: Մինչդեռ սույն պահանջն՝ ըստ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի, ձևական պահանջ է և վարչական մարմինն օրենքով արգելվում է նման պատճառաբանությամբ դիմումներ ու բողոքները մերժել: Մյուս պատճառաբանությունն այն էր, որ կազմակերպությունն իրավասու չէ ներկայացնելու դիմումներ իր դիտորդի անունից, ինչպես նաև՝ չի հանդիսանում ընտրական իրավունքի, մասնավորապես՝ բողոքարկման սուբյեկտ: ԸԸՀ-ների այս դիրքորոշումը չի բխում ԸՕ-ի պահանջներից, քանի որ համաձայն ԸՕ 29-րդ հոդվածի՝ ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելության իրավունք ունեն հասարակական կազմակերպությունները, իսկ անհատ քաղաքացին դիտորդական առաքելություն, ըստ գործող իրավակարգավորման, չի կարող իրականացնել: Ավելին՝ ընտրական օրենսգրքի դիտորդական առաքելություն իրականացնելու վերաբերյալ առկա իրավակարգավորման համալիր ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ օրենսդիրը հաշվի առնելով վերոնշյալ գործառնության խիստ կարևորությունն ու էական դերակատարումը ընտրական գործընթացներում, հատուկ ընթացակարգեր է սահմանել կազմակերպությունը դիտորդական առաքելություն իրականացնելու նպատակով գրանցելու և կազմակերպության ներկայացրած անձանց որպես դիտորդ որակավորման համար, յուրաքանչյուր դիտորդի գործողությունների համար պատասխանատվության ողջ բեռը դնելով դիտորդական կազմակերպության վրա: Հետևաբար, դիտորդական առաքելությունից ծագող իրավահարաբերություններում ՀՀ-ներն օժտված են նաև որոշակի իրավունքներով ու պարտականություններով: Այդուհանդերձ, կազմակերպությունը ԸԸՀ-ների վերոնշյալ որոշումները չի բողոքարկել վերադասության կարգով, քանի որ դրանց բացարձակ նույնականությունը և նույնիսկ վրիպակների կրկնությունը ապացուցում էր դրանց մեկ կենտրոնում՝ ենթադրաբար հենց ԿԸՀ-ում կազմված լինելու փաստը: Փոխարենը վերոնշյալ որոշումները բողոքարկվել են ՀՀ վարչական դատարան՝ պահանջելով անվավեր ճանաչել 7-րդ, 8-րդ, 12-րդ և 13-րդ ԸԸՀ համապատասխան որոշումները և պարտավորեցնել այդ ԸԸՀ-ներին կայացնելու ՀՀ-ների կողմից ներկայացված դիմումներով առաջադրված պահանջները

բավարարող որոշումներ: ՅԿ-ի հայցադիմումը մերժվել է ՅՅ վարչական դատարանի 2013 թ. հունիսի 10-ի որոշմամբ՝ ուժի մեջ թողնելով ԸԸՅ-ների որոշումները: Տվյալ որոշումը վերջնական է և ենթակա չէ բողոքարկման համաձայն, վերոնշյալ բողոքների քննության ընթացքում վարչական դատարանի կիրառած ՅՅ վարչական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան հատուկ կարգավորում իրականացնող իրավադրույթների:

Օրենքով սահմանված ժամկետներից հետո հասարակական կազմակերպությունների կողմից թիվ 12 ԸԸՅ ներկայացված դիմումները մերժվել են այն պատճառաբանությամբ, որ դրանք ներկայացված են եղել ՅՅ ԸՕ 46-րդ հոդվածի 9-րդ մասով նախատեսված դիմում-բողոքներ ներկայացնելու ժամկետի խախտմամբ, այսինքն՝ ուշացումով: Իսկ 8-րդ ԸԸՅ ներկայացված դիմումները և 13-րդ ԸԸՅ ուղարկված և վարչական դատարան ներկայացված հայցադիմումի պատճենը հետ են վերադարձվել ԸԸՅ-ների հասցեների փակ լինելու պատճառով, չնայած որ ԸՕ 50-րդ և 38-րդ հոդվածների համաձայն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը մշտական հիմունքներով գործող պետական մարմին է և Երևանի ավագանու ընտրությունների անցկացման ժամանակահատվածի՝ 60 օրվա համար ստանում են ԸՕ-ով սահմանված չափով վարձատրություն: Հասարակական կազմակերպությունը դիմել է ԿԸՅ՝ պահանջելով վերացնել 12-րդ ԸԸՅ-ի որոշումը, իսկ 8-րդ և 13-րդ ԸԸՅ-ների անգործության կապակցությամբ՝ որպես վերադաս ընտրական հանձնաժողով կատարել համապատասխան գործողություններ: ԿԸՅ-ի 2013 թ. մայիսի 29-ի N122-Ա որոշմամբ առաջին դիմումը մերժվել է՝ ուժի մեջ թողնելով 12-րդ ԸԸՅ որոշումը, իսկ N123-Ա որոշմամբ երկրորդ դիմումով հարուցված վարույթը կարճվել է այն պատճառաբանությամբ, որ դիմումը ներկայացնելու պահին՝ 20.05.2013 թ. դադարել էր ՅԿ-ի՝ որպես դիտորդի լիազորությունները: ԿԸՅ-ի N122-Ա և N123-Ա որոշումներն անվավեր ճանաչելու պահանջով երկու առանձին հայցադիմում է ներկայացվել ՅՅ վարչական դատարան: Վերջինիս կայացրած որոշմամբ մերժվել է առաջին հայցը: Տվյալ որոշումը վերջնական է և վերանայման ենթակա չէ՝ համաձայն կիրառված ՅՅ վարչական դատավարության օրենսգրքի հատուկ կարգավորում նախատեսող դրույթների: ԿԸՅ N123-Ա որոշումն անվավեր ճանաչելու հայցադիմումը դատարանի կողմից վերադարձվել է՝ դիմում ներկայացնելու ժամկետը բաց թողնելու պատճառաբանությամբ:

ԵՃՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

2013 թ. մայիսի 5-ի Երևանի ավագանու ընտրությունները դիտարկված 7-րդ, 8-րդ, 12-րդ և 13-րդ ընտրատարածքներում ուղեկցվել են կոպիտ խախտումներով և չեն համապատասխանել ՀՀ ընտրական օրենսդրությամբ սահմանված՝ մրցակցության, հավասարության, ազատ կամարտահայտման և գաղտնիության հիմնարար սկզբունքներին բավարարող ընտրությունների պահանջներին: Արձանագրված ընտրախախտումները օրենքով նախատեսված կարգին համապատասխան ընթացք չեն ստացել ՏԸՀ-ների և ընտրատեղամասերում ծառայություն իրականացնող ոստիկանների կողմից: Վերադաս հանձնաժողովները՝ ի դեմս ԸԸՀ-ների, ըստ ելության քննության չեն ենթարկել դիտորդական ՀԿ-ների կողմից ներկայացված դիմումները, ներկայացնելով զուտ ձևական պատճառաբանություններ, արդյունքում կոծկելով դիտորդների արձանագրած խախտումները և ի չիք դարձնելով բողոքների քննության մեխանիզմների արդյունավետությունը: Իսկ ՀՀ վարչական դատարանը ուժի մեջ թողնելով ԸԸՀ-ների որոշումները և քննության չառնելով գործի փաստական հանգամանքները՝ վերջնականապես ձախողել է ընտրախախտումների բացահայտումը՝ դատական իշխանության կնիքը դնելով ընտրությունների թափանցիկությունն ու օրինականությունը ապահովելու նպատակով ստեղծված վարչական մարմինների ապօրինությունների վրա:

Երևանի ավագանու ընտրությունների ողջ գործընթացն, ընդհանուր առմամբ, հավաստումն էր այն բանի, որ իշխող կուսակցությունը հերթական անգամ օգտագործելով վարչական ռեսուրսը և թաղային քրեական տարրերի հետ իր սերտաճած կապերը՝ ապահովեց իր «հաղթանակը» մայրաքաղաքի կառավարման համակարգում: Հատուկ հիշատակման է արժանի այն հանգամանքը, որ վերոգրյալը հնարավոր է դարձել գործող իշխանությունների կողմից դատական իշխանության որպես առանձին, ինքնուրույն և անկախ իշխանության թևի ուզուրպացման շնորհիվ:

ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

Հիմք ընդունելով կատարված կոնկրետ դիտարկումները և նպատակ ունենալով առավել օրինավոր և վերահսկելի դարձնել ընտրական գործընթացը՝ Նախաձեռնության կողմից առաջարկվում են հետևյալ օրենսդրական փոփոխությունները.

Քվեարկության գաղտնիության ապահովում

1. ՀՀ ԸՕ 5-րդ հոդվածի համաձայն ընտրողի համար քվեարկության գաղտնիությունը ոչ միայն իրավունք է, այլև պարտականություն: Իսկ ԸՕ 65-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն տեղամասային կենտրոնում արգելվում է կատարած քվեարկության մասին տեղեկություններ հայտնելը: Սակայն քվեարկության լիարժեք գաղտնիության ապահովման համար հստակ մեխանիզմներ սահմանված չեն: Ուստի անհրաժեշտ է ամրագրել, որ որևէ ձևով քվեարկության գաղտնիությունն ընտրողի կողմից բացահայտելը կամ դրան ուղղված գործողություններն (օրինակ՝ լրացված քվեաթերթիկը լուսանկարելը, քվեարկված քվեաթերթիկը ցուցադրելը կամ կատարվելիք ընտրության մասին հայտարարելը և այլն) արգելվում են: Քվեարկության գաղտնիությունը խախտելու կամ ընտրողի կամքի նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու գործնականում տարածված միջոց է նաև տարբեր գույնի թանաքներով գրիչներ օգտագործելը: Հետևաբար՝ անհրաժեշտ է օրենսդրորեն ամրագրել ընտրողների կողմից տարբեր գույնի թանաքներով գրիչների, առհասարակ իրենց անձնական գրիչների օգտագործման արգելքը դրանից բխող իրավական հետևանքներով:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 5-րդ հոդվածը լրացնել նոր նախադասությամբ՝ հետևյալ բովանդակությամբ.
«Արգելվում է լրացված քվեաթերթիկը լուսանկարելը կամ ցուցադրելը»:
- ԸՕ 65-րդ հոդվածի 7-րդ մասը *«արգելվում է»* բառից հետո լրացնել *«կատարելիք կամ»* բառերով, այնուհետև ինչպես տեքստում:
- ԸՕ 66-րդ հոդվածի 2-րդ մասը լրացնել նոր նախադասությամբ հետևյալ բովանդակությամբ. *«Նշումը կատարվում է քվեարկության խցիկում առկա՝ կապույտ թանաքով գրիչով:»*
- ԸՕ 68-րդ հոդվածի 1-ին մասը լրացնել նոր ենթակետով, հետևյալ բովանդակությամբ.
«7) եթե նշումը կատարվել է ոչ սահմանված գույնի թանաքով:»

Ընտրակաշառքի արգելում

2. ԸՕ 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված է, որ նախընտրական քարոզչության ժամանակ, ինչպես նաև քվեարկության նախորդ և քվեարկության օրը թեկնածուներին, կուսակցություններին, կուսակցությունների դաշինքներին արգելվում է անձամբ կամ նրանց անունից կամ որևէ այլ եղանակով ընտրողներին անհատույց կամ արտոնյալ պայմաններով տալ (խոստանալ) դրամ, մենդամթերք, արժեթղթեր, ապրանքներ կամ մատուցել (խոստանալ) ծառայություններ: Սակայն գործնականում հաճախ են դեպքերը, երբ

քվեարկության օրը ընտրատեղամասում վերջիններիս անունից կազմակերպվում է հյուրասիրություն ՏՀԸ անդամների և լիազորված անձանց համար, ինչը ևս պետք է արգելել իրավական կարգավորմամբ, քանի որ ունակ է ազդելու ընտրության բնականոն, կանոնակարգված և ազատ ընթացքի վրա: Քանի որ ԸՕ18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի խախտման համար նախատեսված է վարչական պատասխանատվություն, հետևաբար համապատասխան փոփոխություն պետք է կատարվի նաև Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 40.10-րդ հոդվածի 1-ին մասում: Բացի այդ կարծում ենք, որ ելնելով այն հանգամանքից, որ ընտրական գործընթացին մասնակցող սուբյեկտների համար նախատեսված չէ ընդմիջման ժամանակահատված, և միզուցե հնարավոր էլ չէ դա անել, անհրաժեշտ է իրավական ակտի մակարդակով կարգավորել ինչ-որ հերթականությամբ լիազորությունների փոխանցման հարցը, որը հնարավորություն կընձեռնի հանձնաժողովի յուրաքանչյուր անդամ հոգա իր սնունդը:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի առաջին նախադասությունը լրացնել հետևյալ բառերով. *«...կամ նրանց անունից քվեարկության օրը ընտրատեղամասում կազմակերպել հյուրասիրություն ՏՀԸ անդամների և տեղամասում գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց համար:»*
- ԸՕ 63-րդ հոդվածի 2-րդ մասի առաջին նախադասությունը *«գործառույթ իրականացնող անդամներին»* բառերից հետո լրացնել *«առանց գործընթացի ընդհատման ապահովում է սնվելու համար ընդմիջումները և»* բառերով, այնուհետև՝ ինչպես տեքստում:
- Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 40.10-րդ հոդվածի 1-ին մասը *«...կամ ծառայություններ մատուցելը (խոստանալը)»*-ը բառերից հետո լրացնել *«ինչպես նաև նրանց անունից քվեարկության օրը ընտրատեղամասում կազմակերպել հյուրասիրություն ՏՀԸ անդամների և տեղամասում գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց համար»* բառերով, այնուհետև՝ ինչպես տեքստում:

Ընտրախախտումների բացահայտում

3. ԸՕ իրավակարգավորումը իրավունք է տալիս հանձնաժողովի անդամին կամ վստահված անձին պահանջելու, որպեսզի քվեարկության ընթացքում տեղի ունեցած խախտումների մասին նրանց գնահատականն արձանագրվի գրանցամատյանում: Մինչդեռ դիտորդի և ՉԼՄ ներկայացուցչի համար այդ իրավունքը ուղղակիորեն սահմանված չէ: Դիտորդի իրավունքներն ու պարտականությունները կարգավորող դրույթների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ թեև դիտորդին վերապահված է իր դիտարկումը հանձնաժողովի նախագահին ներկայացնելու իրավունք, սակայն իրավական նորմով դիտորդի՝ այդ իրավունքը հավասարակշռված չէ հանձնաժողովի համապատասխան պարտավորությամբ: Դա հետագայում հնարավորություն է տալիս վարչական մարմիններին անբարեխիղճ մանիպուլյացիաների միջոցով անել այնպիսի անհեթեթ հայտարարություններ, ինչպիսին է օրինակ այն, որ դիտորդական առաքելություն իրականացնող կազմակերպությունը բողոքարկման իրավունքի սուբյեկտ չէ կամ որ չարձանագրված խախտումները, եթե դրանք

չեն վերաբերում դիտորդների իրավունքների խախտումներին, չեն կարող բողոքարկվել համապատասխան ինստիտուտի կիրառմամբ:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 66-րդ հոդվածի 6-րդ մասի «կամ վստահված անձը» բառերը փոխարինել «վստահված անձը կամ դիտորդը» բառերով, այնուհետև՝ ինչպես տեքստում:

4. Արդյունքներն ամփոփելիս, ըստ ԸՕ նորմերի, չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարները և չսահմանված նմուշի քվեաթերթիկները հաշվի չեն առնվում և չեն հաշվարկվում, ինչը խոչընդոտում է, որ բացահայտվեն «կարուսելը» կամ այլ քվեակեղծիքները:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 67-րդ հոդվածի 7-րդ մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ. «Արդյունքներն ամփոփելիս չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարները և չսահմանված նմուշի քվեաթերթիկները համարվում են անվավեր և հաշվարկվում են»:

5. Անճշտությունների չափը որոշելիս, եթե տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը փոքր է մարված քվեաթերթիկների թվի, քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվի գումարից, ապա տարբերությունը՝ թվի բացարձակ արժեքով, նշվում է որպես առաջին անճշտության չափ: Հակառակ դեպքում առաջին անճշտության չափը նշվում է 0: Եթե քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվերի գումարը մեծ է ընտրողների ցուցակում ստորագրությունների թվից, ապա տարբերությունը՝ թվի բացարձակ արժեքով, նշվում է որպես երկրորդ անճշտության չափ: Հակառակ դեպքում երկրորդ անճշտության չափը նշվում է 0: Նման գրոյացումների դեպքում «կարուսելը» կամ այլ քվեակեղծիքները կոծկվում են, ուստի անհրաժեշտ է, որ օրենսդրությունն ապահովի բոլոր անճշտությունների ամրագրումը:

Առաջարկություն

- ԸՕ 72-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ ենթակետերի երկրորդ նախադասության «անճշտության չափը նշվում է 0» բառերը փոխարինել «անճշտության չափը նշվում է թվի բացարձակ արժեքով» բառերով:

6. ԸՕ-ն չի ապահովում քվեարկության արդյունքների ամփոփման ընթացքում հանձնաժողովի անդամների վրա արտաքին կամ ներքին ազդեցության բացառումը: Մասնավորապես՝ ԸՕ 67-րդ հոդվածի իրավակարգավորումը կասկածի տակ է դնում քվեարկության արդյունքներն ամփոփելիս ՏԸՀ-ի անկախ և բնականոն աշխատելու հնարավորությունը, քանի որ ժամը 20:00-ին տեղամասի դուռը փակվում է ոչ թե բոլորի, այլ միայն ընտրողների համար: Այսինքն՝ ժամը 20:00-ից հետո տեղամաս կարող են ազատորեն ելք ու մուտք անել վերադաս հանձնաժողովի անդամներ, թեկնածուներ, վստահված անձինք, ՉԼՍ

ներկայացուցիչներ կամ դիտորդներ, կասկածի տակ դնելով քվեարկության արդյունքների հաշվարկի ազնվությունը:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 67-րդ հոդվածի 1-ին մասի առաջին նախադասությունից հանել *«ընտրողների»* բառը, այնուհետև՝ ինչպես տեքստում:

7. ՀՀ քրեական օրենսգիրքը նախատեսում է պատասխանատվություն ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից իր լիազորությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու դեպքում, որի արդյունքում անհնարին է դարձել ընտրական հանձնաժողովի կողմից քվեարկության կամ ընտրության արդյունքների ամփոփումը: Ստացվում է, որ եթե հանձնաժողովի նախագահը իր լիազորությունները չի կատարում կամ ոչ պատշաճ է կատարում, սակայն դա, որպես հետևանք, չի առաջացնում քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու անհնարինություն, ապա որևէ պատասխանատվության չի ենթարկվում: Փաստորեն, հանձնաժողովի նախագահը պատասխանատվություն չի կրում քվեարկության գործընթացում տեղ գտնող բազմաթիվ խախտումների, քվեարկության բնականոն ընթացքը չապահովելու համար, որոնք ի վերջո կարող են ազդել ընտրությունների արդյունքների վրա: Գործնականում, որպես կանոն, ՏՀՀ նախագահները չեն ձեռնարկում բավարար միջոցներ տեղամասերում կամ դրանցից դուրս կուտակումները վերացնելու, կողմնակի անձանց ներկայությունն արգելելու կամ տեղամասում և ընտրախախտումները գրանցամատյանում գրանցելու ուղղությամբ և դրա համար որևէ պատասխանատվություն չեն կրում:

Առաջարկություն.

- Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 40.6-րդ հոդվածը *«կամ ոչ պատշաճ լրացնելը»*-ը բառերից հետո լրացնել *«ինչպես նաև ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից իր լիազորությունները չկատարելը կամ ոչ պատշաճ կատարելը»* բառերով, այնուհետև՝ ինչպես տեքստում:

Արդյունավետ բողոքարկում

8. Քվեարկության օրվա ընթացքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի ընդունած որոշումների, գործողությունների կամ անգործության մասին բողոքները կարող են ներկայացվել համապատասխան ԸՀՅ քվեարկության օրը կամ քվեարկության հաջորդ օրը՝ ժամը 12:00-ից մինչև 18:00-ն: Ընտրատեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու դիմում համապատասխան ընտրատարածքային հանձնաժողով կարող է ներկայացվել միայն քվեարկության հաջորդ օրը՝ ժամը 12:00-ից մինչև 18:00-ն: Ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին դիմում կարող է ներկայացվել միայն համապատասխան ընտրատարածքային հանձնաժողով քվեարկության հաջորդ օրը՝ ժամը 12:00-ից մինչև 18:00-ն: Այս ժամկետները հնարավորություն չեն ընձեռում դիմող կողմին պատշաճ մակարդակով հավաքագրել, ի մի

բերել ընտրախախտումների մասին իր հավաքած տվյալները, կազմել հիմնավոր բողոք և ներկայացնել այն համապատասխան ընտրատարածքային հանձնաժողով: Շատ դեպքերում վստահված անձինք և դիտորդները իրենց տրամադրության տակ ունենում են տեսանյութեր, փաստաթղթեր և այլ կարևոր նյութեր, որոնց կրկնօրինակները պատրաստելը ժամանակ է պահանջում:

Առաջարկություն.

- Վերաձևակերպել ԸՕ հոդված 46, մաս 9, պարբերություն 1 և 4, հոդված 48, մաս 1, պարբերություն 2-ը հետևյալ կերպ. *«քվեարկության օրը կամ դրան հաջորդող օրվա, ժամը 12.00-ից մինչև քվեարկության օրվան հաջորդող երրորդ օրը մինչև ժամը 18.00-ը:»*

9. ԸՕ 46-րդ հոդվածի համաձայն ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) կարող է բողոքարկել նաև դիտորդը, եթե գտնում է, որ խախտվել են իր՝ ԸՕ-ով սահմանված իրավունքները: Չնայած, որպես դիտորդ հավատարմագրվում է ՅԿ-ն, փորձը ցույց է տալիս, որ իրենց պարտականություններն անբարեխիղճ իրականացնող վարչական մարմինները հաճախ դիմում են իրավական մանիպուլյացիաների՝ ցույց տալու համար, որ վերջինս իր դիտորդի անունից բողոք ներկայացնելու իրավունք չունի: ԸՕ-ում կոնկրետ այս հարցով ուղղակի իրավակարգավորման բացակայությունը, փաստորեն, իրավական անորոշություն է ստեղծում և տարբեր մեկնաբանությունների տեղիք է տալիս և հարցականի տակ դնում ՅԿ-ի՝ ընտրական իրավունքի, մասնավորապես՝ բողոքարկման սուբյեկտ լինելու հանգամանքը:

Առաջարկություն

- ԸՕ 46-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ ենթակետը «դիտորդը» բառից հետո լրացնել *«կամ այն հասարակական կազմակերպությունը, ում անունից հավատարմագրվել է որպես դիտորդ»* բառերով, այնուհետև՝ ինչպես տեքստում:

Չանրության վստահության ապահովում

10. Քանի որ ընտրողների ցուցակները կազմվում են հաշվառման փաստի հիման վրա, ուստի և հանրապետությունից բացակայողները (ժամանակավորապես կամ մշտապես) ևս ընդգրկվում են այդ ցուցակներում: Ընտրողների ստորագրած ցուցակները գաղտնի են, ինչը կասկածի տեղիք է տալիս, որ բացակա անձանց անունները օգտագործվում են ընտրությունների արդյունքները կեղծելու նպատակով: Սահմանափակվում է ընտրողների ստորագրած ցուցակների մատչելիությունը՝ բացառությամբ քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի ժամանակ դիտորդների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների, վստահված անձանց կողմից ընտրողների ստորագրած ցուցակներից ինքնուրույն քաղվածքներ կատարելու հնարավորության: Գործնականում, առկա են

բազմաթիվ դեպքեր, երբ բազմակի քվեարկությունն իրականացվում է հենց բացակայող ընտրողների անունների դիմաց ընտրացուցակում ստորագրելու միջոցով:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 11-րդ հոդվածի 1-ին մասից հանել *«Ընտրողների ստորագրած ցուցակները հրապարակման ենթակա չեն, դրանցից լուսապատճեններ չեն հանվում, դրանք չեն լուսանկարվում և տեսանկարահանվում» պարբերությունը:*

17. Թեև գործող օրենսդրական կարգավորումները հնարավորություն են տալիս տեղամասում ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց (վստահված անձ, դիտորդ, ՉԼՄ ներկայացուցիչ) կատարելու տեսալուսանկարահանումներ, սակայն ընտրական գործընթացների, հետևաբար նաև քվեարկության արդյունքների սկստմամբ ընտրողների վստահությունը բարձրացնելու, իսկ հիմնականում ազատ և արդար կամարտահայտության միջոցով ընտրություններ ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ է քվեարկության օրը շուրջօրյա տեսանկարահանման ապահովումը և համաժամանակյա հեռարձակումը:

Առաջարկություն.

- ԸՕ 55-րդ հոդվածը 2-րդ մասից հետո լրացնել նոր «2.1» մասով, հետևյալ բովանդակությամբ. *«2.1. Քվեարկության սենյակում պետք է առկա լինի առնվազն մեկ տեսախցիկ, որը հնարավորություն կընձեռի դիտարկելու քվեարկության ողջ գործընթացը տեղամասում՝ չխախտելով քվեարկության գաղտնիությունը և համաժամանակյա հեռարձակումը առցանց»:*